

Investigating Happiness Among Practical Nursing Students During Clinical Placements at Siriraj Hospital: An Academic Year 2022 Survey

Mullika Singnoi, M.Sc., Yupawadee Dechpong, M.Ed.

School of Nurse, Faculty of Medicine Siriraj Hospital, Mahidol University, Bangkok 10700, Thailand.

Siriraj Medical Bulletin 2024;17(3):188-196

ABSTRACT

Objective: To investigate and describe happiness levels of practical nursing students throughout their training program at Siriraj Hospital (Academic Year 2022).

Materials and Methods: A sample of 211 practical nursing students participated in the study. Data was collected eight times, from November 2022 to June 2023, using researcher-developed questionnaires. The questionnaires were divided into three sections: General Information, Three Dimensions of Happiness (25 items), and Open-Ended Questions. Statistical methods included mean, standard deviation, ANOVA with multiple regression analysis, and content analysis.

Results: Overall, practical nursing students reported high levels of happiness (Mean score = 4.41, S.D. = 0.56). Happiness levels varied across rotations. The first rotation had the lowest mean score, followed by a gradual increase until the fourth rotation. The fifth rotation showed a decrease, which then rebounded in the sixth rotation and upon program completion. These differences were statistically significant ($p < 0.01$). Scores related to feelings towards surrounding people and attitudes towards the profession were positively correlated with overall happiness scores ($r = 0.6 - 0.8$; $p < 0.001$). The qualitative data from the open-ended questions supported these findings.

Conclusion: Practical nursing students exhibited high overall happiness throughout the training program. Happiness levels fluctuated across rotations. Recommendations include incorporating skill development activities to foster relationships between instructors, students, nurses, and practical nurses within the wards. Additionally, promoting a positive educational environment can further enhance the program.

Keywords: Happiness; practical nurse students

Correspondence to: Mullika Singnoi

Email: mullika.sin@mahidol.edu

Received: 2 January 2024

Revised: 20 May 2024

Accepted: 21 May 2024

<http://dx.doi.org/10.33192/smb.v17i3.266900>

การสำรวจความสุขของนักศึกษาผู้ช่วยพยาบาลในการขึ้นฝึกปฏิบัติงาน โรงพยาบาลศิริราช ปีการศึกษา 2565

มัลลิกา สิงห์น้อย, วท.ม., ยุพาวะดี เดชป่อง, ศศ.ม.

โรงเรียนผู้ช่วยพยาบาล คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพมหานคร 10700 ประเทศไทย

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: เพื่อศึกษาและอธิบายความสุขในการเรียนของนักศึกษาผู้ช่วยพยาบาล ในการขึ้นฝึกปฏิบัติงานโรงพยาบาลศิริราช ปีการศึกษา 2565

วิธีการศึกษา: กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาผู้ช่วยพยาบาลที่ฝึกปฏิบัติงานใน รพ.ศิริราช ปีการศึกษา 2565 จำนวน 211 คน เก็บข้อมูล 8 ครั้ง ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2565 – มิถุนายน พ.ศ.2566 โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป 2. แบบสอบถามเกี่ยวกับความสุข 3 ด้าน คือ ด้านความรู้สึกรู้สึกต่อตนเองในการเรียน ด้านความรู้สึกรู้สึกต่อบุคคลแวดล้อมและด้านทัศนคติต่อวิชาชีพ รวมจำนวน 25 ข้อ และ 3. แบบสอบถามปลายเปิด สถิติที่ใช้ในการวิจัย วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน, ANOVA, Multiple Regression และ Content Analysis

ผลการศึกษา: พบว่า ความสุขในการเรียนของนักศึกษาผู้ช่วยพยาบาลในการขึ้นฝึกปฏิบัติงานที่ร.พ.ศิริราช ปีการศึกษา 2565 ภาพรวมอยู่ในระดับสูง $\bar{X} = 4.41$ S.D.=0.56 และเมื่อพิจารณาระดับความสุขของการขึ้นฝึกปฏิบัติงานในแต่ละ Rotation พบว่า Rotation ที่ 1 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำที่สุด หลังจากนั้นเพิ่มขึ้นจนถึง Rotation ที่ 4 และลดลงใน Rotation ที่ 5 ก่อนที่จะเพิ่มขึ้นใน Rotation ที่ 6 และหลังการฝึกปฏิบัติงาน ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.01$) คะแนนด้านความรู้สึกรู้สึกต่อบุคคลแวดล้อม และคะแนนด้านทัศนคติต่อวิชาชีพ มีความสัมพันธ์กับคะแนนความสุขในการขึ้นฝึกปฏิบัติงานในทิศทางบวก ในระดับสูง ($r = 0.6-0.8$) อย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.001$) และผลของข้อมูลเชิงปริมาณดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลจากคำถามปลายเปิดที่ใช้ในการวิเคราะห์

สรุป: นักศึกษาผู้ช่วยพยาบาล มีความสุขในช่วงการขึ้นฝึกปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับสูง และมีช่วงค่าเฉลี่ยความสุขที่แตกต่างกันในแต่ละ Rotation โรงเรียนผู้ช่วยพยาบาลควรมีการจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างครู ศึกษพยาบาลและผู้ช่วยพยาบาลบนหอผู้ป่วยที่นักศึกษาผู้ช่วยพยาบาลขึ้นฝึกปฏิบัติงาน รวมถึงควรมีการจัดสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาที่ดีให้กับนักศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการศึกษามากขึ้น

คำสำคัญ: ความสุข; นักศึกษาผู้ช่วยพยาบาล

บทนำ

โรงเรียนผู้ช่วยพยาบาล เปิดสอนหลักสูตรระยะสั้น 1 ปี เพื่อผลิตนักศึกษาผู้ช่วยพยาบาลที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถ ปฏิบัติหน้าที่ช่วยงานพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพตามความคาดหวังของสังคม¹ นักศึกษาผู้ช่วยพยาบาลส่วนใหญ่มีอายุ 18-22 ปี เป็นวัยที่กำลังพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ใหญ่ แต่สภาพจิตใจและอารมณ์ยังไม่มั่นคง มีความอ่อนไหว ก่อเกิดความสับสนในตนเอง ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในจิตใจ นำสู่ปัญหาทางสุขภาพจิต เช่น เครียด ซึมเศร้า^{2,3,4} จากรายงานการติดตามนักศึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษาปีการศึกษา 2563 และ 2564 พบว่านักศึกษาที่มีความเครียด ความกดดันในตนเอง ขาดความมั่นใจในการฝึกปฏิบัติ วิตกกังวล กลัวปรับตัวในการเรียนภาคปฏิบัติไม่ได้ มีปัญหาสุขภาพจิตขณะฝึกปฏิบัติ

เพิ่มขึ้นจากปี 2562⁵ และจากผลการดำเนินงานของโรงเรียนฯ ด้านผลผลิตย้อนหลัง 3 ปี พบว่า ร้อยละของผู้เรียนลาออกก่อนสำเร็จการศึกษามีแนวโน้มมากขึ้น (เป้าหมาย \leq ร้อยละ 5) นักศึกษาที่ลาออกกลางคันในระหว่างที่กำลังศึกษาปีการศึกษา 2563 จำนวน 10 คน ปีการศึกษา 2564 ลาออก 6 คน ลาพัก 1 คน มีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากความเครียด ไม่มีความสุข และไม่สามารถปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมบนหอผู้ป่วยได้⁶ ซึ่งหากนักศึกษามีการเรียนรู้อย่างมีความสุข ก็จะสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี และไม่เกิดปัญหาทางด้านสุขภาพจิต หรือการลาออกกลางคันจากการฝึกปฏิบัติงาน⁷ เกิดความตั้งใจในการทำงาน พร้อมทั้งจะดูแลผู้ป่วยอย่างเต็มความสามารถ และไม่เกิดข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงาน^{4,7,8} ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับความสุขของนักศึกษา จึงเป็นเรื่องที่สำคัญลำดับแรกในการพัฒนาผู้เรียนสู่บัณฑิตที่พึงประสงค์ และเป็นผู้

ช่วยพยาบาลที่มีคุณภาพ อย่างไรก็ตามที่ผ่านมายังไม่มีการศึกษาความสุขของนักศึกษาว่าเป็นอย่างไร คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาความสุขในการเรียนของนักศึกษาในการฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการเตรียมความพร้อมนักศึกษา ก่อนฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย และพัฒนาความสุขของนักศึกษาให้มีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความสุขในการเรียนของนักศึกษา ในการฝึกปฏิบัติงานที่ ร.พ.ศิริราช ปีการศึกษา 2565
2. เพื่ออธิบายความสุขในการเรียนของนักศึกษา ในการฝึกปฏิบัติงานที่ ร.พ.ศิริราช ปีการศึกษา 2565

นิยามศัพท์

นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาในหลักสูตรประกาศนียบัตรผู้ช่วยพยาบาล คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ปีการศึกษา 2565 ที่กำลังศึกษาอยู่ช่วงก่อน ขณะ และหลังปฏิบัติงานในหอผู้ป่วย

ความสุขในการเรียน หมายถึง ความรู้สึกรักเรียน สนุก ชอบเรียนรู้สิ่งใหม่ ไม่เกิดความเครียด หรือเกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ

1. ด้านความรู้สึกต่อตนเองในการเรียน

ความรู้สึกต่อตนเองในการเรียน หมายถึง ความรู้สึกของนักศึกษาที่แสดงออกถึงความพึงพอใจ ความตั้งใจ ความสนใจ และความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ มีความสุข สนุกกับการเรียนหรือกิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียน ชอบที่จะได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ในการเรียนวิชาต่าง ๆ สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตการทำงานได้ และมีความมั่นใจ

2. ด้านความรู้สึกต่อบุคคลแวดล้อม

ความรู้สึกต่อบุคคลแวดล้อม หมายถึง ความรู้สึกที่ดีของนักศึกษาต่อผู้อื่น ได้แก่ อาจารย์ เพื่อน พี่พยาบาล และผู้ช่วยพยาบาลในหอผู้ป่วย ซึ่งส่งผลต่อการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับการยอมรับจากอาจารย์ เพื่อนรุ่นพี่พยาบาล และผู้ช่วยพยาบาลที่ปฏิบัติงานในหอผู้ป่วย รวมทั้งได้รับการยอมรับจากผู้ป่วยและญาติ

3. ด้านทัศนคติต่อวิชาชีพ

ทัศนคติต่ออาชีพ หมายถึง ความคิดเห็นของนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและสัมผัสผู้ป่วย ความปลื้มใจที่ได้ปฏิบัติการพยาบาลจนผู้ป่วยมีอาการดีขึ้น ความชื่นชอบในวิชาชีพ ความเชื่อมั่นในวิชาชีพพยาบาล ความภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยพยาบาล

คำถามวิจัย

ระดับความสุขของนักศึกษาผู้ช่วยพยาบาลในการฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยเป็นอย่างไร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การขึ้นฝึกปฏิบัติงานบน

หอผู้ป่วย

- ก่อนขึ้นฝึก
- ขณะฝึก
- หลังฝึก

ความสุขในการเรียน
ของนักศึกษาผู้ช่วย
พยาบาล

1. ด้านความรู้สึกต่อตนเองในการเรียน
2. ด้านความรู้สึกต่อบุคคลแวดล้อม
3. ด้านทัศนคติต่อวิชาชีพ

สมมติฐาน

- ระดับความสุขของนักศึกษาในแต่ละ Rotation มีความแตกต่างกัน

- องค์ประกอบทั้ง 3 ด้านของความสุขในการเรียนมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความสุขของนักศึกษาที่ฝึกปฏิบัติงาน

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ ประชากรเป็นนักศึกษาที่ฝึกปฏิบัติงานใน ร.พ.ศิริราช ปีการศึกษา 2565 จำนวน 206 คน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างคำนวณเทียบจากตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน จะได้กลุ่มตัวอย่าง 136 คน ผู้วิจัยขอเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด เนื่องจากผล Online survey response rate คือร้อยละ 10-15 จึงขอเก็บข้อมูลทั้งหมด เพื่อให้ได้จำนวนตามที่คาดหวัง โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่

1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

2. แบบสอบถามเกี่ยวกับความสุข

มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ด้านความรู้สึกต่อตนเองในการเรียน 7 ข้อ ด้านความรู้สึกต่อบุคคลแวดล้อม 9 ข้อ และด้านทัศนคติต่อวิชาชีพ 9 ข้อ รวมข้อคำถามจำนวน 25 ข้อ แบ่งระดับการประเมิน 5 ระดับ โดยแบ่งระดับความรู้สึก ดังนี้

เห็นด้วยกับข้อคำถามในระดับมากที่สุด	ให้ 5 คะแนน
เห็นด้วยกับข้อคำถามในระดับมาก	ให้ 4 คะแนน

เห็นด้วยกับข้อคำถามในระดับปานกลาง ให้ 3 คะแนน
 เห็นด้วยกับข้อคำถามในระดับน้อย ให้ 2 คะแนน
 เห็นด้วยกับข้อคำถามในระดับน้อยที่สุด ให้ 1 คะแนน

การแปลผล สามารถนำมาเปรียบเทียบแปลความหมายของระดับคะแนนความสุขได้ 3 ระดับ ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.68 – 5.00	ความสุขระดับสูง
ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.34 – 3.67	ความสุขระดับปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 2.33	ความสุขระดับต่ำ

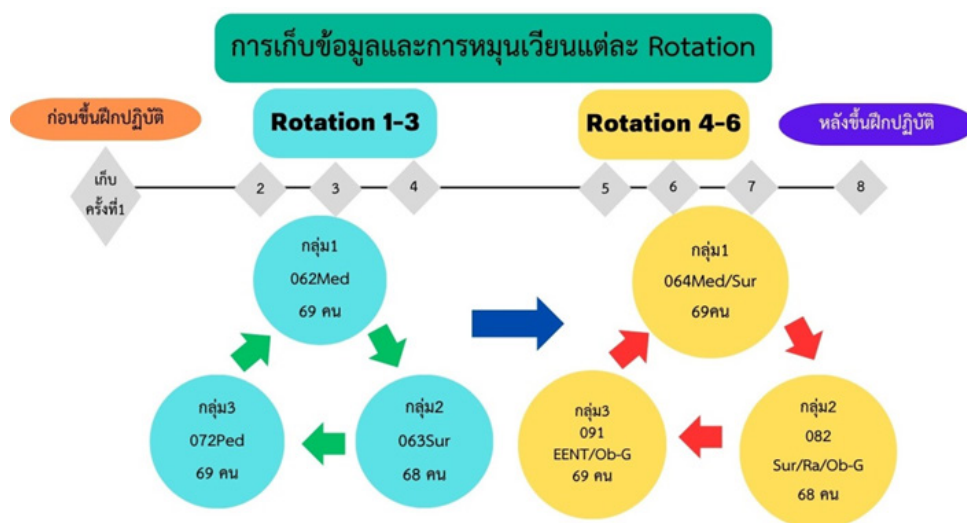
3. แบบสอบถามปลายเปิด เรื่องความรู้สึก ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยนำเครื่องมือให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาชีพ 3 และผู้เชี่ยวชาญด้านงานวิจัยเกี่ยวกับจิตวิทยา คุณธรรมจริยธรรม 1 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ได้ผล IOC เฉลี่ยเท่ากับ 0.80 ผู้วิจัยจึงปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำมาใช้ในการทดลองใช้ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านความเที่ยง นำแบบสอบถามไปทดลองใช้จากกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 32 คน มาวิเคราะห์โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค พบว่า มีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.88 แยกตาม 3 องค์ประกอบ ด้านความรู้สึกต่อตนเองในการเรียนเท่ากับ 0.67 ด้านความรู้สึกต่อบุคคลแวดล้อมเท่ากับ 0.77 และด้านทัศนคติต่อวิชาชีพเท่ากับ 0.84

การวิจัยครั้งนี้ได้ผ่านการรับรองด้านจริยธรรมโดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล เลขที่ 677/2565 (IRB2) ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดย

ให้เจ้าหน้าที่ธุรการโรงเรียนฯ ซึ่งแจ้งกับกลุ่มตัวอย่างถึงวัตถุประสงค์ ประโยชน์ และความเสี่ยงของการวิจัย การเข้าร่วมการวิจัยเป็นไปด้วยความสมัครใจ นักศึกษาลงชื่อในหนังสือเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยหากยินดีเข้าร่วมโครงการ ผู้วิจัยจึงจะเริ่มดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้สแกนแบบสอบถามผ่าน QR code ครั้งที่ 1 เก็บก่อนฝึกปฏิบัติ ครั้งที่ 2-7 ขณะฝึกปฏิบัติ โดยเก็บข้อมูลทุก Rotation (Rotation ละ 1 เดือน) ทุกวันที่ 15 ของการฝึกปฏิบัติงานจนครบ 6 Rotation นับเป็น 6 ครั้ง ครั้งที่ 8 เก็บข้อมูลหลังจากสิ้นสุดการฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย 15 วันหรือก่อนวันปัจฉิมนิเทศ 2 สัปดาห์ (ภาพที่ 1) ทั้งนี้มีการจัดทำแบบสอบถามเป็น 3 ชุด คือ ชุดสำหรับก่อน ชุดขณะฝึกปฏิบัติ และชุดหลังจบการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมวิจัยไม่สับสนในการลงข้อมูล เมื่อเสร็จสิ้นการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้นักศึกษาซักถาม กลุ่มตัวอย่างมีสิทธิ์ที่จะตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมวิจัยได้อย่างอิสระ โดยไม่มีผลกระทบต่อการเรียนและการดำรงชีวิต และสามารถถอนตัวออกจากการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้น

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

จากการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน, ANOVA, Multiple Regression และการทดสอบรายคู่ Bonferroni และนอกจากนี้ผู้วิจัยมีข้อมูลที่ได้จากข้อคำถามปลายเปิดใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) หากผู้อ่านสนใจสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ที่ https://drive.google.com/drive/folders/14TFwvBZHHPHy8H2r-D8_bYz5S8w0ptY-f?usp=drive_link

ภาพที่ 1 การเก็บข้อมูลและการหมุนเวียนแต่ละ Rotation

ที่มา: มัลลิกา สิงห์น้อย และยุพาวดี เดชป้อม โรงเรียนผู้ช่วยพยาบาล คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไป

งานวิจัยมีการเก็บข้อมูล 8 ครั้ง ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2565 ถึงมิถุนายน พ.ศ.2566 มีนักศึกษาทั้งหมด 206 คน จำนวนนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถาม มีอายุระหว่าง 18-29 ปี ค่าเฉลี่ย 19.91 (S.D. = 1.88, Min = 18, Max = 29) เป็นนักศึกษาเพศชาย 6-11 คน (ร้อยละ 5.30) เพศหญิง 129-187 คน (ร้อยละ 94.70) เกรดเฉลี่ย 3.14 (S.D. = 0.42, Min = 2.02, Max = 3.94) โดยภาพรวม การอาศัยอยู่ แบ่งเป็นอยู่คนเดียว 32-80 คน (ร้อยละ 26.80) อยู่กับครอบครัว 15-33 คน (ร้อยละ 15.10) และอยู่กับเพื่อน 69-83 คน (ร้อยละ 47.70) นักศึกษาได้รับเงินค่าใช้จ่ายรายเดือนเพียงพอกับการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน 87-130 คน (ร้อยละ 65.60) นักศึกษาได้รับเงินค่าใช้จ่ายรายเดือนไม่เพียงพอกับการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน 35-68 คน (ร้อยละ 34.40)

ผลสำรวจระดับความสุข

จากการศึกษาระดับความสุขในการเรียนของนักศึกษาในการฝึกปฏิบัติงาน ทั้ง 6 Rotation พบว่าความสุขในการเรียนของนักศึกษามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง $\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.56 (ตารางที่ 1)

เมื่อวิเคราะห์แต่ละองค์ประกอบของความสุขในการเรียน 3 ด้าน พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความสุขเฉลี่ยด้านทัศนคติต่อวิชาชีพผู้ช่วยพยาบาลมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.52) ลำดับที่สองและสาม คือ ด้านความรู้สึกต่อบุคคลแวดล้อม ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.54) และด้านความรู้สึกต่อตนเองในการเรียน ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.56) ตามลำดับ เมื่อแยกวิเคราะห์แต่ละ Rotation (ภาพที่ 2) พบว่า

1. ด้านความรู้สึกต่อตนเอง

ใน Rotation ที่ 1 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำที่สุด หลังจากนั้นเพิ่มขึ้นจนถึง Rotation ที่ 4 และลดลงใน Rotation ที่ 5 ก่อนจะเพิ่มขึ้นใน Rotation ที่ 6 และหลังการฝึกปฏิบัติงาน ซึ่งแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.01$) ใน Rotation ที่ 4 และ 6 และหลังการฝึกปฏิบัติงาน

2. ด้านความรู้สึกต่อบุคคลแวดล้อม

ก่อนการฝึกปฏิบัติงาน ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำที่สุด หลังจากฝึกปฏิบัติงานใน Rotation ที่ 1 เริ่มเพิ่มขึ้นจนถึง Rotation ที่ 3 แล้วลดลงใน Rotation ที่ 4 และ 5 หลังจากนั้นเพิ่มขึ้นใน Rotation ที่ 6 และหลังการฝึกปฏิบัติงาน ซึ่งแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.01$) ใน Rotation ที่ 6 และหลังการฝึกปฏิบัติงาน

3. ด้านทัศนคติต่อวิชาชีพ

ก่อนการฝึกปฏิบัติงาน ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำที่สุด แล้วค่อย ๆ เพิ่มขึ้นจนถึง Rotation ที่ 4 หลังจากนั้นค่าเฉลี่ยลดลงใน Rotation ที่ 5 ก่อนจะเพิ่มขึ้นใน Rotation ที่ 6 และลดลงหลังการฝึกปฏิบัติงาน แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.01$) ใน Rotation ที่ 6

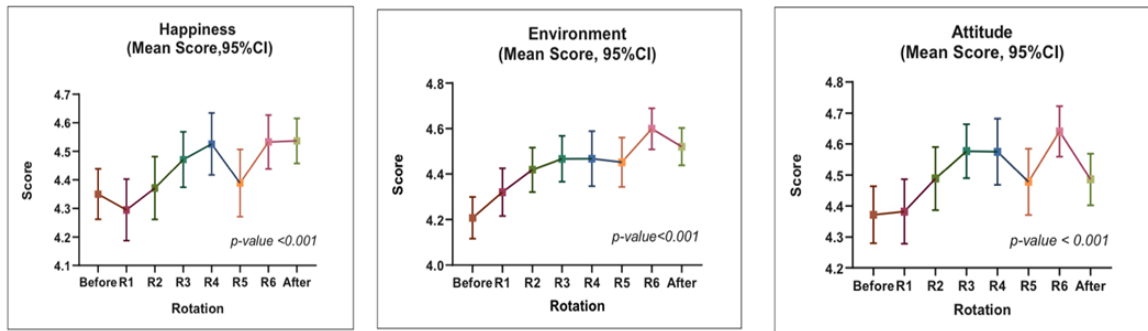
การทดสอบด้วยสถิติ

ใช้สถิติทดสอบ ANOVA และ Bonferroni สำหรับ Pairwise comparison (ทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ ในกรณีที่ ANOVA significant) และ Correlation Coefficient ผลการทดสอบเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย และเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้น

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลในระดับรายวิชา ในแต่ละ Rotation พบว่า วิชาที่นักศึกษาปฏิบัติงานในแต่ละ Rotation มีผลต่อระดับความสุขในภาพรวม (ภาพที่ 3) ได้แก่

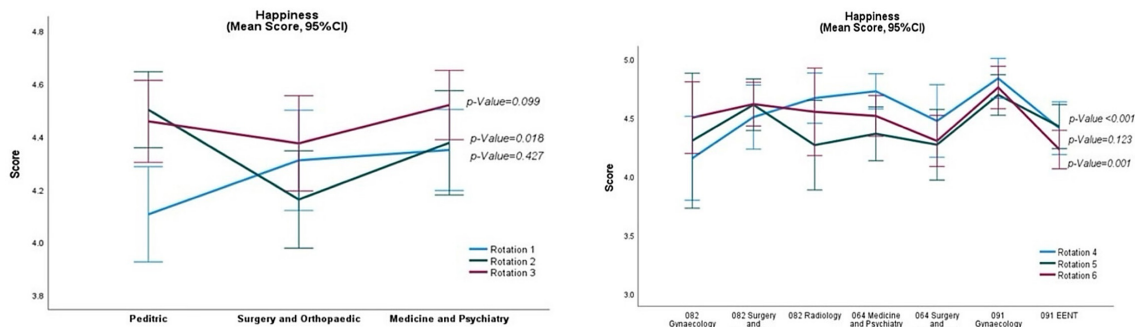
ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความสุขในแต่ละ Rotation

Rotation	N (คน)	\bar{x}	S.D.	ระดับความสุข
ก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงาน	162	4.31	0.55	สูง
1	154	4.25	0.63	สูง
2	149	4.34	0.61	สูง
3	146	4.45	0.54	สูง
4	139	4.56	0.53	สูง
5	142	4.42	0.58	สูง
6	163	4.47	0.51	สูง
หลังขึ้นฝึกปฏิบัติงาน	200	4.52	0.51	สูง
รวมเฉลี่ย (R1-6)	148.83	4.41	0.56	สูง

ภาพที่ 2 กราฟแสดงค่าเฉลี่ยความสุข 3 ด้าน ความรู้สึกต่อตนเองในการเรียน (Happiness) ความรู้สึกต่อบุคคลแวดล้อม (Environment* หมายถึง Feelings towards surrounding people) และด้านทัศนคติต่อวิชาชีพ (Attitude)

ที่มา: มัลลิกา สิงห์น้อย และยุพาวะดี เดชป้อง โรงเรียนผู้ช่วยพยาบาล คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

ภาพที่ 3 กราฟแสดงค่าเฉลี่ยความสุขในแต่ละรายวิชาที่นักศึกษาชั้นปฏิบัติงานในแต่ละ Rotation 1-6

ที่มา: มัลลิกา สิงห์น้อย และยุพาวะดี เดชป้อง โรงเรียนผู้ช่วยพยาบาล คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

- Rotation ที่ 1, 3 และ 5 พบว่าคะแนนความสุขในการเรียนเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน ($p > 0.005$) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ดังแสดงข้อมูลในกราฟ

- Rotation ที่ 2 พบว่า คะแนนความสุขในการเรียนเฉลี่ยในรายวิชาของ 063 Surgery and Orthopaedic ต่ำกว่าในรายวิชาของกลุ่มอื่น ๆ (072 Pediatric, 062 Medicine and Psychiatry) อย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$)

- Rotation ที่ 4 พบว่า คะแนนความสุขในการเรียนเฉลี่ยในรายวิชาของ 064 Surgery and Orthopaedic, 082 Gynecology, 091 EENT และต่ำกว่าในรายวิชาของกลุ่มอื่น ๆ (064 Medicine and Psychiatry, 082 Surgery and Orthopaedic, 082 Radiology, 082 Radiology, 091 Gynecology) อย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$)

- Rotation ที่ 6 พบว่า คะแนนความสุขในการเรียนเฉลี่ย ในรายวิชาของ 091 EENT และ 064 Surgery and Orthopaedic ต่ำกว่าในรายวิชาของกลุ่มอื่น ๆ (082 Surgery and Orthopaedic, 082 Radiology, 064 Medicine and Psychiatry, 091 Gynaecology, 082 Gynecology) อย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$)

จากการทดสอบ โดยใช้สถิติ Correlation Coefficient หรือ ค่า r พบว่า ใน Rotation ที่ 1-6 คะแนนความสุขในการเรียน และคะแนนความรู้สึกต่อบุคคลแวดล้อม มีความสัมพันธ์กันมาก ($r = 0.6-0.8$) ในเป็นทิศทางเดียวกัน (คะแนนความรู้สึกต่อบุคคลแวดล้อมเพิ่ม จะทำให้คะแนนความสุขในการเรียนเพิ่มไปด้วย) อย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.001$)

ตารางที่ 2 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Correlation Coefficient หรือ ค่า r ระหว่างความสุขในการเรียน กับคะแนนความรู้สึกต่อบุคคลแวดล้อม และคะแนนทัศนคติต่อวิชาชีพ

Correlation Coefficient between Happiness and Environment*, Attitude for each Rotation.

Rotation	1		2		3		4		5		6		p
	r	N	r	N	r	N	r	N	r	N	r	N	
Environment*	0.63	152	0.80	149	0.81	145	0.84	140	0.82	142	0.73	163	p<0.001
Attitude	0.64	153	0.69	148	0.72	144	0.73	140	0.83	142	0.60	163	p<0.001

r = Correlation Coefficient, N = จำนวน

* ในที่นี้ Environment = Feelings towards surrounding people

ใน Rotation ที่ 1-6 คะแนนความสุขในการเรียน และคะแนนทัศนคติต่อวิชาชีพ มีความสัมพันธ์กันมาก ($r=0.6-0.8$) ในเป็นทิศทางเดียวกัน (คะแนนทัศนคติต่อวิชาชีพเพิ่ม จะทำให้คะแนนความสุขในการเรียนเพิ่มขึ้น) อย่างมีนัยสำคัญ ($p<0.001$) (ตารางที่ 2)

ในส่วนข้อมูลที่ได้จากข้อคำถามปลายเปิดใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) หากผู้อ่านสนใจสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ที่ https://drive.google.com/drive/folders/14TFwvBZHHPHy8H2r-D8_bYz5S8w0ptY-f?usp=drive_link

อภิปรายผล

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ค่าเฉลี่ยความสุขในการเรียนของนักศึกษาในการฝึกปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.41$ S.D. = 0.56) ซึ่งตรงกับผลการวิเคราะห์เนื้อหาในงานวิจัยนี้เช่นกันว่า นักศึกษามีความพึงพอใจ มีความสุข สนุกกับการเรียนหรือกิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียน เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ หลากหลาย ความรู้ที่ได้ในห้องเรียนสามารถนำมาใช้กับการฝึกปฏิบัติได้ และมีความมั่นใจ มีความสบายใจ และมีความสุขที่ได้ฝึกปฏิบัติงานในบรรยากาศที่ไม่ตึงเครียด รุ่นพี่ที่ปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยคอยให้คำแนะนำสม่ำเสมอ รู้สึกว่าตนเองมีพัฒนาการที่ดีและสามารถดูแลผู้ป่วยได้ดีขึ้น อาจเป็นผลจากการที่โรงเรียนมีโครงการเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษา ก่อนการฝึกปฏิบัติงานจริง ทำให้นักศึกษาสามารถปรับตัวในการฝึกปฏิบัติงานได้เร็วขึ้น และนักศึกษายอมรับและเตรียมตัวในการฝึกงาน มีความเข้าใจบทบาทของผู้ช่วยพยาบาลว่าจะต้องได้รับประสบการณ์อย่างไรบ้าง รวมถึงเกิดการสร้างแรงบันดาลใจให้กับตนเองตั้งการศึกษาที่ผ่านมา² เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบ 3 ด้าน พบว่า

1. ด้านความรู้สึกต่อตนเองในการเรียน

อยู่ในระดับสูง แต่ต่ำกว่าด้านอื่น อาจเป็นผลจากการที่นักศึกษายังไม่เคยฝึกปฏิบัติงานกับผู้ป่วยจริงมาก่อน นักศึกษาต้องเผชิญและปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมในหอผู้ป่วย เรียนรู้การใช้เครื่องมือต่าง ๆ ปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรและอาจารย์ผู้ดูแลหอผู้ป่วยที่แตกต่างกันไป รวมทั้งผู้ป่วยและญาติ มีความคาดหวังว่าจะได้รับการบริการที่มีคุณภาพและปลอดภัย จากนักศึกษา ทำให้นักศึกษาเกิดความเครียด มีความกังวล และไม่สบายใจขณะฝึกปฏิบัติงานได้^{9,10} เมื่อดูแนวโน้มใน Rotation ที่ 1 ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำที่สุด หลังจากนั้นเพิ่มขึ้นจนถึง Rotation ที่ 4 และลดลงใน Rotation ที่ 5 ก่อนจะเพิ่มขึ้นใน Rotation ที่ 6 และหลังการฝึกปฏิบัติงาน (ภาพที่ 2)

นอกจากนี้การฝึกปฏิบัติงานต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 6 เดือนติดต่อกัน รวมทั้งมีการเปลี่ยนสถานที่ฝึกปฏิบัติงานทุกเดือน ทำให้นักศึกษาต้องปรับตัวกับลักษณะของหอผู้ป่วยที่ต่างกันมาก มีการใช้เครื่องมือที่หลากหลาย และต้องทำกิจกรรมเสริมหลักสูตร อาจส่งผลให้เกิดเหนื่อยล้า และเกิดความเครียดได้^{11,12,13} ทำให้อาจมีความสุขน้อยกว่าด้านอื่น ๆ สถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องควรร่วมมือกันหาแนวทางพัฒนาหลักสูตรให้แก่นักศึกษาต่อไป สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา^{2,9}

2. ด้านความรู้สึกต่อบุคคลแวดล้อม

นักศึกษาส่วนใหญ่ประเมินด้านนี้อยู่ในระดับสูง เนื่องจากอาจารย์ เพื่อน รุ่นพี่พยาบาล และผู้ช่วยพยาบาลเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องในฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยมากที่สุด สามารถอธิบายได้ว่า การที่อาจารย์ให้ความสนใจ เอาใจใส่ และปฏิบัติต่อนักศึกษาทุกคนอย่างเสมอภาค ทำให้นักศึกษามุ่งมั่น เรียนรู้ในสิ่งที่สอนอย่างตั้งใจ ส่งผลให้นักศึกษามีผลการเรียนและมีความสุขในการฝึกปฏิบัติมากขึ้น ซึ่งตรงกับผลการวิเคราะห์เนื้อหาในงานวิจัยนี้เช่นกันว่าการที่อาจารย์ให้ความสนใจให้ความรู้และประสบการณ์ที่ดี ให้ข้อคิดแก่นักศึกษาทุกคน ให้การสนับสนุน ทำให้นักศึกษารู้สึกอุ่นใจที่มี

อาจารย์อยู่ด้วยตลอด รู้สึกมีกำลังใจที่จะฝึกปฏิบัติงานในทุก ๆ วัน ในขณะที่เดียวกันนักศึกษา รู้สึกว่าสามารถพึ่งพาเพื่อนที่ฝึกปฏิบัติงานด้วยกันได้เมื่อเกิดความคับข้องใจ หรือเมื่อเกิดปัญหา เกิดความเครียดจากการปฏิบัติงาน คอยรับฟังและช่วยเหลืองานกันดี มาก รุ่นพี่ในหอผู้ป่วยให้ความช่วยเหลือ สอนงานด้วยความใจเย็น ตั้งแต่วันแรกที่ฝึกปฏิบัติงานทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้อย่างหลากหลายจากการฝึกงานในหอผู้ป่วยหลายที่ ทำให้กล้าตัดสินใจและลงมือปฏิบัติมากขึ้น

นอกจากนี้ การเข้าร่วม Pre-conference ทุกวันทำให้นักศึกษาทำความเข้าใจกับผู้ป่วยและให้การช่วยเหลือได้ถูกต้อง บรรยายการสอนงานของหอผู้ป่วยที่มีอาจารย์ รุ่นพี่พยาบาลและรุ่นพี่ผู้ช่วยพยาบาลดูแลนักศึกษาขณะฝึกปฏิบัติงานอย่างเป็นมิตร คอยชี้แนะ ให้กำลังใจ ไม่ตำหนิให้อับอาย ให้คำปรึกษา ย่อมส่งผลให้นักศึกษามีความสุขในการฝึกปฏิบัติมากขึ้น^{1,14,15}

3. ด้านทัศนคติต่ออาชีพ

นักศึกษาส่วนใหญ่ประเมินว่าตนเองมีทัศนคติต่ออาชีพสูงกว่าด้านอื่น ตรงกับผลการวิเคราะห์เนื้อหาในงานวิจัยนี้ว่า นักศึกษารู้สึกดีที่ได้ช่วยเหลือดูแลผู้ป่วย ผู้ป่วยให้ความไว้วางใจ รู้สึกดีที่ผู้ป่วยมีอาการดีขึ้นทำให้นักศึกษาอยากไปทำงานทุกวันแม้ตนเองจะป่วย มีความสุขที่เข้ากับผู้ป่วยและญาติผู้ป่วยได้ แสดงว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่ออาชีพทางบวก คือ มีความชื่นชอบ มีความเชื่อมั่นในวิชาชีพพยาบาล และมีความภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ รู้สึกมีคุณค่าในอาชีพทำให้เกิดความสุขมากที่สุด ถึงแม้ว่าลักษณะงานเป็นงานบริการต้องใช้ความอดทนสูง และเป็นงานที่เสี่ยงต่อการติดโรคก็ตาม^{2,9} ดังนั้นนักศึกษาจึงมีความเห็นว่องค้ประกอบด้านทัศนคติต่ออาชีพเป็นสิ่งสำคัญ สามารถสะท้อนความรู้สึกที่เป็นสุขอันเกิดจากการได้รับการตอบสนองตามต้องการ อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษา^{2,8,16}

ในด้านความรู้สึกต่อตนเองในการเรียน นักศึกษาอาจมีความเครียดในการเรียน เพราะให้ความสำคัญกับเนื้อหาวิชาและผลการเรียนมากกว่าบรรยากาศในการเรียน รวมถึงการทำกิจกรรมในชั้นเรียน ซึ่งในการสอนที่ผ่านมา แม้ว่านักศึกษาจะมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระเป็นอย่างดี แต่นักศึกษาจำนวนไม่น้อยยังด้อยความสามารถเกี่ยวกับการแก้ปัญหา การแสดงหรืออ้างอิงเหตุผล การสื่อสารหรือการนำเสนอแนวคิด การเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหา กับสถานการณ์ต่าง ๆ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ปัญหาเหล่านี้ทำให้นักศึกษาไม่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ในชีวิตประจำวัน และการศึกษาต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจัยดังกล่าวก็ส่งผลต่อความสุขของผู้เรียน^{1,17,18} จากผลการวิเคราะห์ของคะแนนความรู้สึกต่อบุคคลแวดล้อม (ความรู้สึกที่ดีต่ออาจารย์ เพื่อน รุ่นพี่พยาบาล และผู้ช่วยพยาบาล) และคะแนนทัศนคติต่อวิชาชีพมีผลเพิ่มขึ้น ทำให้นักศึกษาเพิ่มความสุขในการเรียนในทุก Rotation เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ อาจเป็นไปได้ว่าการมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนและอาจารย์

ช่วยให้นักศึกษารู้สึกว่ามีคนเข้าใจ มีที่ปรึกษาเมื่อมีปัญหา ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น สบายใจ จึงมีความรู้สึกเป็นสุขมากกว่ากลุ่มที่มีสัมพันธภาพที่ไม่ดี สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา^{2,11,20} ที่พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา กับเพื่อน รุ่นพี่รุ่นน้องและอาจารย์ เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียดในนักศึกษาพยาบาล

จากผลการศึกษายังพบว่านักศึกษาได้รับเงินค่าใช้จ่ายรายเดือน ไม่เพียงพอกับการใช้จ่าย สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา^{8,14,20} ที่พบว่า สภาวะขาดแคลนทุนทรัพย์เป็นผลให้นักศึกษาเกิดความเครียด และทำให้ความซุกซนลดลง จึงควรสนับสนุนเรื่องทุนทรัพย์ รวมถึงสอบถามความต้องการทุนการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้การสนับสนุนทางการเงินมากขึ้น

จากการศึกษาผลความซุกซนต่ำลงทุกด้านใน Rotation ที่ 5 ซึ่งน่าจะมาจากการเก็บข้อมูลเป็นช่วงหลังวันหยุดยาวสงกรานต์ ประกอบกับการอ่อนล้า เบื่อหน่าย ในการฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยมาเป็นเวลายาวนาน สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา^{2,14} ที่พบว่า การฝึกปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับความเจ็บป่วย และความสูญเสีย ในระยะเวลาหลายเดือน ส่งผลให้นักศึกษาเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน เกิดการเรียนรู้ต่ำ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ดี หรือมีปัญหาทางด้านสุขภาพกายและจิต ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเสริมสร้างความสุขในการเรียน จัดกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมการเรียนรู้ที่จะสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างอาจารย์ ศิษย์ รุ่นพี่พยาบาลและผู้ช่วยพยาบาลในหอผู้ป่วยที่นักศึกษาฝึกปฏิบัติงาน ทำให้นักศึกษามีความสุขมากขึ้น สามารถปรับตัวเข้ากับกรปฏิบัติงานและบุคคลแวดล้อม และที่สำคัญคงอยู่ในอาชีพต่อไป

สรุป

นักศึกษาผู้ช่วยพยาบาล มีความสุขในการขึ้นฝึกปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ซึ่งมีระดับความสุขแตกต่างกันในแต่ละ Rotation ส่วนองค์ประกอบด้านความรู้สึกต่อบุคคลแวดล้อมและด้านทัศนคติต่อวิชาชีพ มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสุขในการเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อหาสาเหตุที่ทำให้ นักศึกษามีความสุขมาก/น้อย และเพื่อหาแนวทางการปรับตัวของนักศึกษา
2. ควรมีการจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษา และกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครู ศิษย์ รุ่นพี่พยาบาลและผู้ช่วยพยาบาล
3. ควรมีการจัดสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาที่ดีให้กับนักศึกษา เพื่อพัฒนาระบบการศึกษามากขึ้น เช่น การประชุมเตรียมความพร้อมของพี่พยาบาล เพื่อความเข้าใจที่ตรงกับวัตถุประสงค์ และขอบเขตในการฝึกปฏิบัติของนักศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ อ.ดร.เกียรติยศ กุลเดชชัยชาญ ที่ให้คำปรึกษา แนะนำการทำวิจัยจนสำเร็จลุล่วง และศูนย์ความเป็นเลิศด้านการศึกษาวิทยาศาสตร์สุขภาพ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล สนับสนุนทุนการวิจัย อาจารย์โรงเรียนผู้ช่วยพยาบาลที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้โอกาสและสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1. อภิชัย คุณิพงษ์, ศศิธร ตันติเอกรัตน์. ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในสถาบันการศึกษากับความสุขในการเรียนรู้ ของนักศึกษาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. วารสารการพยาบาลและการศึกษา. 2560;10(1):64-76.
2. ธนพล บรรดาศักดิ์, กนกพร ชาวเวียง, นฤมล จันทระเกษม. ความสุขในการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาล. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 2560;5(1):357-9.
3. Townsend, M. C. Essentials of Psychiatric Mental Health Nursing: Concepts of Care in Evidence-Based Practice (6thed.). Philadelphia: F. A Davis;2014.
4. เบญจวรรณ วงศ์ปราชญ์. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดและการเผชิญความเครียดของนักเรียนพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก. วารสารพยาบาลทหารบก. 2561;19(2):201-10.
5. โรงเรียนผู้ช่วยพยาบาลศิริราช คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล. รายงานการติดตามนักศึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษา ปีการศึกษา 2562-2564 [เอกสารอัดสำเนา]. โรงเรียนผู้ช่วยพยาบาลศิริราช;2565.
6. โรงเรียนผู้ช่วยพยาบาลศิริราช คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล. รายงานผลการดำเนินงานด้านผลผลิต ปีการศึกษา 2562-2564 [เอกสารอัดสำเนา]. โรงเรียนผู้ช่วยพยาบาลศิริราช;2565.
7. ปัทมา ทองสม. การพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุขในการเรียนของนักศึกษา หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. วารสารการพยาบาลและการศึกษา. 2557;4(1):88-111.
8. สมใจ วินิจกุล, สุวรรณา เจริญสุขงษ์, ประทุมทิพย์ สุขราษฎร์. ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในสถาบันการศึกษา ความสุขในการเรียนรู้ กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช. วารสารเกื้อการุณย์. 2557;21:7-24.
9. ยูพา วงศ์สไตร, วราภรณ์ ตีนน้ำจืด. ความสุขในการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต. วารสารการพยาบาลและการศึกษา. 2563;13(1):43-57.
10. เกษร เกษมสุข, กรรณิกา วิชัยเนตร. การศึกษาความสุขของนักเรียนพยาบาลทหารอากาศ. วารสารพยาบาลทหารบก 2560;18(3):228-35.
11. ณรงค์กร ชัยวงศ์, นิชาภัทร มณีพันธ์. ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตต่อการปรับตัวของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ รุ่นที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. วารสารการแพทย์โรงพยาบาลอุดรธานี. 2563;28(3):315-25.
12. พิษณีย์วีร์ สิ้นสวัสดิ์, เบญจวรรณ พิพิฑารต์. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับคุณภาพชีวิต ของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี. วารสารเกื้อการุณย์. 2559;23(1):7-20.
13. Altiook HO, Ustun B. The stress sources of nursing student. Educ. Sci. Theory & Practice. 2013;13(2):760-6.
14. ปราณี อ่อนศรี, สายสมร เฉลยกิตติ. การจัดการเรียนรู้ทางการพยาบาลเพื่อสร้างความสุข: บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน. วารสารพยาบาลทหารบก. 2556;14(1):8-16.
15. Jun WH, Jo MJ. Factor affecting happiness among nursing students in South Korea. J Psychiatr Ment Health Nurs. 2016;23(6-7):419-26. doi: 10.1111/jpm.12330.
16. Theppradit P, Kongpet J, Puttakun N. The Happiness Level During Nursing Clinical Practice of Second Year Nursing Students. J Res J Nurs Midwifery Health Sci. 2023;43(3):12-23.
17. พิไลพร สุขเจริญ, จิตภา พลรักษ์, รักษ์ภร เพชรสุข. ความสุขในการเรียนตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาล. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี. 2563;31(2):158-70.
18. ปาณิสรา เบี้ยมุกดา. แนวทางการออกแบบนวัตกรรมระบบการศึกษายั่งยืน ตามหลักธรรมพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาแนวคิด และมุมมองของสตีฟ จอบส์. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 2558;3(2):133-45.
19. รุมาพร เขียวชาญ, อภิฤดี พาผล. ความเครียดในการขึ้นฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาล. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 2564;15(1):21-8.
20. Doyle K, Sainsbury K, Cleary S, et al. Happy to help/ happy to be here: Identifying components of successful clinical placements for undergraduate nursing students. Nurse Edu Today. 2017;49:27-32.